

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

30E JAARGANG

DONDERDAG 11 OCTOBER 1945

No. 1483

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

Adreswijzigingen op te geven aan de administratie.

*Administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.).
Telefoon 38340. Giro 8408.*

*Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Museumpark,
Rotterdam (C.).*

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Fa. H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam. (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz

U.N.R.R.A. door Prof. Dr. J. F. ten Doesschate ..	147
Staatsschuld, budget en regeeringspolitiek door G. Verwey	149
Het beheer van Duitsche octrooien door Mr. Ir. C. J. de Haan	152
Boekbesprekingen:	
Dr. G. E. Huffnagel: Op weg naar geleide economie door D. J. Wansink	154
Geld- en Kapitaalmarkt	154
Statistieken:	
De Nederlandsche Bank; verkorte balans op 8 October 1945	155
Aanteekeningen:	
Bericht van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam	155

DEZER DAGEN

ontvingen Rotterdam en Amsterdam opnieuw een koninklijk bezoek om de verwoestingen in de haven in oogenschouw te nemen. Generaal Eisenhower bezocht Nederland. En Veldmaarschalk Montgomery koppelde deze begrippen samen in een beschouwing voor Engelsche officieren over het veldtochtsplan van 1944. Hij deelde mede, dat Generaal Eisenhower slechts een massalen aanval over den Rijn wilde goedkeuren, als één der groote havens, Rotterdam of Antwerpen, in geallieerde handen was. Men

was echter overeengekomen, dat een overtocht over den benedenloop van den Rijn eerst mocht worden geprobeerd, daar voor beide ondernemingen tegelijk de middelen nog ontoereikend waren: „Een paar dagen goed weer meer zou „Arnhem” tot een succes hebben kunnen maken”.

Terwijl de groote mannen van den oorlog de kaarten openleggen, buigen zich velen in 'Nederland in helaas vertrouwd gebaar, over de kaarten, die dood of vermissing van verwant of vriend in Indië bekendmaken. En nog vele anderen zijn, 7 weken na de capitulatie, in heviger onrust dan ooit over hun verwanten, nu de bevrijding van Indië zoo verloopt. De Japanners hebben hun laatste troef goed gespeeld. Er is echter nog geen reden tot nakaarten; Nederland is nog aan bod.

In Japan zelf zijn de kaarten opnieuw geschud, omdat het poppenkabinet niet voor pop wilde spelen; een nieuwe figuur is intusschen, waarschijnlijk buigend, naar voren gekomen.

De Vereenigde Staten schijnen ook elders ernst te maken met de afwikkeling der dictaturen. Eerst is de zeer populaire Generaal Patton geëcarteerd, omdat hij niet krachtig genoeg tegen de nazi's in zijn beheersgebied optrad; thans wordt een cordon gevormd om Argentinië, waar de Regeering té duidelijk alleen de kaart houdt. Volgens de laatste berichten heeft de Argentijnsche Regeering het spel reeds beëindigd!

Ook anderszins is de liquidatie van den oorlog in de Angelsaksische landen krachtig onder handen genomen. Bijna dagelijks worden beperkende bepalingen en oorlogsmaatregelen opgeheven. De Engelsche Regeering heeft het plan voor versnelde demobilisatie, waar de aandacht van de geheele Engelsche publieke opinie op geconcentreerd is, bekend gemaakt. Een maximaal gebruik van transportmiddelen, zal moeten bewerken, dat in het komende kwartaal 80.000 man (tegenwoordig zijn hieronder ook vrouwen begrepen) per week den dienst kunnen verlaten om zoo snel mogelijk hun burgerlijke werkzaamheden te hervatten. Intusschen blijft in verschillende landen staken één der voornaamste burgerlijke bezigheden.

In Nederland is het onbeweeglijk maken, althans van het geld, juist eenigermate voorbij. De deblokkeering is begonnen, doch de Regeering geeft de burgerij, hoewel zij het van haar gekregen heeft, nog lang geen carte blanche. Waarom wordt aan degenen, die gehoor gaven aan de propaganda van het Ministerie van Financiën om vóór de inleveringsdata hun bankbiljetten reeds te storten, het verkrijgen van contant geld een phase lastiger gemaakt dan aan hen, die wel op de geldkaart inleverden? Maar spoedig zal alles soepeler gaan. Heeft de invoering der geldkaart de duurste, vroeger vrijwel altijd geblökkeerde, bioscoopkaartjes niet reeds gedeblokkeerd?

Vacatures

Groot industriebedrijf, op export georiënteerd, vraagt ter assistentie van de Directie

**Mr. in de Rechten
en/of
Drs. in de Economie**

voor spoedige indiensttreding. Leeftijd 25-35 jaar. Goede vooruitzichten. Belanghebbenden zullen zich aan psychotechnisch en medisch onderzoek moeten onderwerpen. Brieven met volledige opgave van opleiding, tegenwoordige positie en verlangd salaris te richten onder letters H. W. Z. aan Nijgh & van Ditmar, Rotterdam.

Groote expeditie- en transportonderneming met internationale verbindingen zoekt een

Chef Commercieele afdeling,

belast met de leiding van de acquisitie en buitenlandse expeditie. Ruime ervaring vereischt. Br. onder no. 248 Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

De Commissie van Deelhebbers in de onderlinge levensverzekering maatschappij „Levensverzekering Maatschappij opgericht in 1863 door het N.O.G.“, roept sollicitanten op naar de betrekking van

Directeur

dier maatschappij. Academisch opgeleiden genieten de voorkeur. Sollicitaties met vermelding van bijzonderheden en aanbevelingen alleen schriftelijk, binnen 14 dagen na plaatsing dezer annonce, te richten tot den Secretaris van bovengenoemde Commissie, den heer C. D. van Vliet, Directeur der Hollandsche Hypotheekbank, Driekoningenstraat 4, Amsterdam-C.

Beschikbare krachten

Econ. drs.

te Amsterdam heeft nog gelegenheid een functie als administrateur of secretaris waar te nemen. Brieven onder no. 252 Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Ervaren Econoom

zoekt anderen werkkring; is doctorandus economie, 37 jaar, gehuwd; heeft ruime praktijk als zelfstandig werkend publicist; beheerscht moderne talen. Brieven onder No. 253 Bureau van dit blad, postbus 42; Schiedam.

Heer, 34 jaar, ex-directeur textielabriek, commercieel ontwikkeld, op de hoogte met moderne bedrijfseconomie en organisatie, zoekt door omstandigheden, een passende

Werkkring in leidende functie.

Brieven onder no. 250, Bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

TE KOOP AANGEBODEN:

Economisch-Statistische Berichten Jrg. 1918 t.m. 1925 (in 16 deelen gebonden) f 50.—; **Maandblad voor het Boekhouden**, Jrg. 1911/12 t.m. 1940/41 (gebonden) f 60.—; **De Naamlooze Vennoetschap** Jrg. 1930/31 t.m. 1935/36 (gebonden) f 20.—; **De Accountant** Jrg. 1915 t.m. 1921 (gebonden) f 15.—; **De Bedrijfseconoom** Jrg. 1923/24 t.m. 1925/26 (gebonden) f 7.—; **Handelsstudie** Jrg. 1916 en 1917 (gebonden) f 3.25. Boekhandel HOONHOUD, Laan van Meerdervoort 286, Den Haag, Telef. 337478.

DE BANK

BELAST ZICH MET
HET VOLLEDIG
BEHEER VAN
VERMOGENS,
DESGEWENSCHT
IN OVERLEG MET
DEN CLIËNT

**ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING**

150 KANTOREN IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930

Heeregracht 320 - A'dam

Beoordeeling en Beheer van vermogens, pensioen- en spaarfonds, belegde reserves, effectenportefeuilles ten behoeve van ondernemingen, stichtingen, verenigingen, particulieren.

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;

Drs. J. H. Gispens;

Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;

Dr. F. Ph. Groeneveld;

A. C. Leeuwenburgh.

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

HET

FINANCIËELE DAGBLAD

voorheen *Amsterdamsch Effectenblad en
Dagelijksche Beurscourant*

geeft voorlichting over de nieuwe maatregelen

- het bedrijfsleven
- effecten en coupons
- geld en deviezen
- wisselingen
- belastingen eic.

Abonnement per kwart. f 9.—. N.Z. Voorburgwal 289, A'dam C. - Tel. 30545 - 36173 - 43598

Het Algemeen Psychotechnisch Laboratorium

onder leiding van

Drs. J. Slikboer en G. de Groot

belast zich met het beoordelen en selecteren van personeel, alsook met het geven van adviezen inzake de keuze van studie of beroep. Individueel onderzoek met het oog op aanleg, bekwaamheden, karaktereigenschappen, opvoedingsmoeilijkheden en andere speciale vragen.

Heeregracht 435-437, A'dam-C., Telef. 33746

DE SCHRIFTELIJKE CURSUS VOOR MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

De opleiding voor de zelfstandige
administratieve functie

Secretariaat: Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

Prospectus op aanvraag

U.N.R.R.A.

HET ECONOMISCHE EN HUMANITAIRE VERLENGSTUK
VAN DEN OORLOG.

Op 9 November 1943, toen dus de laatste fase van den oorlog nog niet begonnen was, gingen in de East Room van het Witte Huis te Washington de vertegenwoordigers van 44 naties (d.w.z. de „Vereenigde Naties” en de daarmee in dezen oorlog samenwerkende landen) een overeenkomst aan, waarbij werd opgericht de „United Nations Relief and Rehabilitation Administration”, bij afkorting al spoedig genoemd U.N.R.R.A. In de préambule dezer overeenkomst¹⁾ valt te lezen, dat de betrokken regeeringen de wenschelijkheid hebben gevoeld om den nood der bevolking van te bevrijden gebieden met den grootst mogelijken spoed te lenigen, voedsel, kleding, onderdak en medische verzorging te verschaffen, het economisch leven weer op gang te brengen en krijgsgevangenen en vluchtelingen terug te voeren. Doel en functies der U.N.R.R.A. zijn in overeenstemming hiermede in art. I, 2, (a) van het „agreement” aldus omschreven, dat de genoemde hulpacties eronder vallen, terwijl onder (b) als verdere doelstelling wordt genoemd het tot stand brengen van de co-ordinatie, die noodzakelijk zal zijn om te beletten, dat de aankopen der verschillende regeeringen der bevrijde gebieden tot onevenredigheid bij de verdeling van schaarsche wereldvoorraden en de gebruikmaking der eveneens schaarsche wereldscheepvaarttonnage zouden leiden.

De organisatie der U.N.R.R.A. is tot op zekere hoogte democratisch gedacht. „Wetgevend orgaan” der Administratie²⁾ is de Council, waarin ieder lid één afgevaardigde heeft³⁾, en die voor iedere zitting een Voorzitter aanwijst uit zijn leden. Deze Council heeft een „Central Committee”, waarin aanvankelijk uitsluitend zitting hadden China, Rusland, Engeland en de Vereenigde Staten en waarvan, naar meer en meer ingang vindend voorbeeld, de Directeur-Generaal van het Bureau, zonder stemrecht, het voorzitterschap bekleedt. Tusschentijdsche beslissingen worden door dit Centrale Comité genomen, onder voorbehoud van goedkeuring door de Council. Ook benoeming en ontslag van den Directeur-Generaal⁴⁾ geschieden door de Council, echter op grond van een eenstemmige voordracht van het Centrale Comité. De Directeur-Generaal benoemt zijn eigen naaste medewerkers en deze het overige personeel, waarvan in een desbetreffend commissierapport gezegd wordt, dat het moet bestaan uit „truly international civil servants”. Uit het eerste jaarverslag van den Directeur-Generaal, uitgebracht in de 2e zitting van de Council te Montreal, September 1944, blijkt, dat de 17-sleutelposities van zijn Bureau, dat medio 1944 449 personen in dienst had, als volgt over de landen verdeeld waren: Ver. Staten 10, Engeland 2, Rusland 2, China 1, Columbia 1 en Polen 1. De officieele taal van Council en „Committees” is, in afwijking van wat bij den Volkenbond en de Internationale Kamer van Koophandel gebruikelijk was, het Engelsch. Een lid kan echter verlangen, dat de aanbevelingen en resoluties ook in zijn taal worden verstrekt⁵⁾.

Naast het Centrale Comité heeft de Council voor het tusschentijdsche contact tusschen het uitvoerende en het „wetgevende” orgaan een aantal vaste commissies in het leven geroepen, die het geheele veld, dat de U.N.R.R.A. bestrijkt, omvatten. Wanneer men de financiering, als meer technisch-organisatorisch vraagstuk, een oogenblik terzijde laat, blijkt uit de samenstelling dezer commissies

allereerst een geografische, maar voorts ook een sterk functioneële, scheiding der werkzaamheden. De geografische indeeling is die tusschen werkzaamheden in Europa en in het juist thans voor de U.N.R.R.A. van zoo veel belang geworden Verre Oosten. Alle daarvoor in aanmerking komende functioneële commissies vallen in sub-commissies voor deze beide gebieden uiteen. De functies zelve zijn, eenigszins vrij vertaald:

1. Bevoorrading.	4. Gezondheidszorg.
2. Zorg voor den landbouw.	5. Industrieel Herstel.
3. Zorg voor repatriëring.	6. Sociale zorg ⁶⁾ .

De omvang der werkzaamheden.

De medische en humanitaire hulpverlening van de U.N.R.R.A. leent zich niet zoozeer voor een bespreking in dit economisch tijdschrift. Slechts worde met een enkel woord aangegeven, dat het hier om vraagstukken van organisatorischen aard gaat, waarvan de omvang waarschijnlijk zonder precedent is. Het aantal „Displaced Persons”, buiten het Sovjetterritorium en het Verre Oosten, werd van Geallieerde zijde met betrekking tot Europa geschat op een cijfer, varieerend van 21 tot 30 miljoen⁷⁾. Het „welfare work” neemt eveneens een ongekenen omvang aan, voornamelijk in Griekenland en de overige Balkanlanden, terwijl de medische dienst van de U.N.R.R.A. tot hoofddoel heeft epidemieën onder de verzwakte bevolkingen der bevrijde gebieden te bestrijden. Wanneer men bedenkt, dat in totaal door de As-mogendheden een gebied met meer dan 500 miljoen inwoners bezet is geweest, krijgt men eenigermate een voorstelling van de orde van grootte der vraagstukken waar het hier om gaat.

Dit slaat trouwens ook op de werkzaamheden, die ons te dezer plaatse in het bijzonder interesseeren, t.w. bevoorrading, zorg voor den landbouw en voor het industrieel herstel. Voor deze geldt, evenals voor de andere U.N.R.R.A.-werkzaamheden, dat zij worden verricht op verzoek van de aangesloten regeering van het betreffende gebied. De U.N.R.R.A. is geenszins een soort super-regeering, zij moet veeleer worden gezien als een geallieerde „service”, waarvan men al dan niet gebruik kan maken. De term „Relief” is dan ook waarschijnlijk niet de meest gelukkige voor het meerendeel der feitelijke werkzaamheden, die onder dit hoofd verricht worden. Wat de extravijandelijke gebieden betreft, komt de U.N.R.R.A. alleen tusschenbeide als de Council dat afzonderlijk besluit, zooals bijv. bij Italië het geval is geweest.

De bevoorrading is in eersten aanleg ondergebracht bij het „Committee on Supplies”, door de Council benoemd uit de voornaamste dier aangesloten landen, die de voorraden zouden moeten leveren. Het zijn, naast de „big Three”, Australië, België, Brazilië, Canada, China, Frankrijk, Nederland (vertegenwoordigd door den heer D. Crena de Jongh) en Nieuw Zeeland⁸⁾. Uit verschillende resoluties van de eerste zitting van de Council in Atlantic City, aangevangen daags na het aangaan der in den aanvang genoemde overeenkomst, blijkt de wensch, om de hulpverlening te doen geschieden, ongeacht ras, geloof of politieke overtuiging der bevolking en nooit als politiek instrument. Vandaar, dat aanbevolen wordt, de prijzen zoo te stellen, dat ook de minder draagkrachtigen de goederen kunnen koopen en een effectieve bestrijding van den zwarten handel ter hand te nemen. De normale distributie-organen (d.w.z. handelsgeledingen) zullen „tot het maximum der practische mogelijkheid” moeten worden ingeschakeld, doch, voor zoover de particuliere handel betreft, met een belooning, die niet meer is dan

¹⁾ „Agreement for United Nations Relief and Rehabilitation”, Treaty Series No. 3 (1943).

²⁾ Art. III. 1 der overeenkomst spreekt van „policy-making body”.

³⁾ Voor Nederland: oud-minister Steenberghe.

⁴⁾ Als hoedanig Herbert H. Lehman, geboren te New-York City in 1878, fungeert. Een Engelschman, Sir Arthur Salter, bekleedt de direct op den Directeur-Generaal volgende positie.

⁵⁾ Art. XI van het Aanhangsel bij de 40e Resolutie der eerste zitting van de Council.

⁶⁾ Of hiermede het Engelsche woord „welfare” in dit verband juist vertaald is blijve ter beoordeeling van meer bevoegden. Het gaat hier om de overneming van de zorg voor de ex-bewoners van concentratiekampen, weezen, jonge moeders, ouden van dagen en gebrekkigen, voor zoover zij daarin zelf niet kunnen voorzien.

⁷⁾ „Helping the people to help themselves”. London 1944.

⁸⁾ Ontleend aan het eerste „Report of the Director General”, London 1944.

„eerlijk en redelijk”. De goederen en diensten, die de Administratie zal trachten te verschaffen, vallen samen te vatten onder 4 hoofden⁹⁾:

1. Consumptiegoederen voor onmiddellijke behoeften-bevrediging („Relief supplies”).
2. Diensten van onmiddellijken aard („Relief Services”).
3. Materialen, machines en onderdelen om zelf in het betrokken land consumptiegoederen te kunnen vervaardigen („Rehabilitation supplies and services”).
4. Herstel van bedrijven ten algemeenen nutte [(Gas, waterleiding, spoorwegen, enz.) „Rehabilitation of public utilities and services”].

Is het eerste doel dus een hulpactie voor het lenigen van acute nood, het meer verwijderde en op den duur zelfs belangrijkere doel is het weer op gang brengen van het geheele productie-apparaat in het betrokken gebied, opdat dit de eigen consumptiegoederen — binnen het kader van den internationalen ruil overigens — zelf weer kan vervaardigen. Men bedenke echter, dat U.N.R.R.A. met 2 R's geschreven wordt. De derde in dit verband veelal genoemde R, die van Reconstructie, valt zeer uitdrukkelijk buiten het kader van de U.N.R.R.A., die als tijdelijk bedoeld is. Het „plannen” van de nieuwe wereldhuishouding zal aan andere internationale economische organisaties, waarbij in de eerste plaats aan de plannen van Bretton Woods te denken valt, moeten worden overgelaten.

De procedure is nu in groote lijnen deze, dat de regeringen der betrokken landen importschema's opstellen en deze, wat Europa betreft, naar het Bureau der U.N.R.R.A. te Londen, opzenden. Deze schema's dienen gespecificeerd te zijn naar aantallen eenheden, en, ten behoeve van de scheepsruimte, naar gewicht in metrieke tonnen. De aanvragen dienen voorts gerangschikt te zijn naar preferentie, hetgeen zonder twijfel een niet eenvoudige taak is. De regeringen, tenslotte, worden uitgenoodigd te vermelden, welke aanvragen h.i. onder de rubriek Steun en Herstel (R. & R.) vallen en een begroting te maken van de kosten dezer importen en de mate, waarin financiële hulp van de U.N.R.R.A. gevraagd, zal worden. Op grond van dezeschema's en de „over-all” behoefte van alle gebieden brengt de Directeur-Generaal dan aanbevelingen voor toewijzing van goederen en scheepsruimte uit aan de zgn. „Combined Boards”. Dit zijn geen U.N.R.R.A.-instellingen doch bestaande lichamen, behorende bij het geallieerde apparaat voor wat men de economische oorlogvoering zou kunnen noemen. Er zijn er 4, nl. 1 voor voeding, 1 voor industriële productiemiddelen, 1 voor grondstoffen en 1 voor scheepvaartaccomodatie. De Boards wijzen toe, onder voorbehoud van hertoewijzing in geval van elders gebleken dringender behoeften. Is de toewijzing eenmaal geschied, dan is in het algemeen de U.N.R.R.A.-bemiddeling beëindigd. Een uitzondering vormen die gevallen, waarin geen waarborgen aanwezig geacht worden, dat de verdeling binnen de landspalen van het ontvangende gebied overeenkomstig de reeds genoemde beginselen van rechtvaardigheid zullen geschieden.

De financiering.

Het vraagstuk der financiering valt in twee deelen uiteen. In de eerste plaats, immers, moeten de goederen en diensten zelve gefinancierd worden; in de tweede plaats het administratieve apparaat der U.N.R.R.A. In beide gevallen gaat het om, naar verhouding, zeer groote bedragen, die ten volle begrijpelijk maken, waarom de U.N.R.R.A. zoozeer in de publieke belangstelling staat.

Wat de financiering der goederen en diensten betreft, luidde de, inmiddels grootendeels opgevolgde, aanbeveling der eerste zitting van de Council, dat de wetgevende organen der Staten, wier moederland niet door den vijand bezet is geweest, een bijdrage zouden voteeren van ca. 1 % van het nationale inkomen van dat land over het jaar, eindigend per 30 Juni 1943. De hoogte van het nationale

inkomen ware vast te stellen door de onderhavige regeering zelve. Ten minste 10 % der bijdrage ware te verleen in voor dat land buitenlandsch betaalmiddel, de rest in den vorm van een crediet in binnenlandsch betaalmiddel, waaruit de U.N.R.R.A. de door dat land zelf te verstrekken goederen en diensten kan betalen. Het ging hier — om de grootste bedragen te noemen — voor de Vereenigde Staten om een bedrag van \$ 1.350 miljoen, voor Engeland £ 80 miljoen. In totaal ging het in eersten aanleg om een „bedrijfskapitaal” van \$ 2.000 miljoen à \$ 2.500 miljoen.

Naast de goederen en diensten moet ook het Bureau gefinancierd worden. Het eerste budget (1943/44) bedroeg \$ 10 miljoen, het tweede \$ 11.500.000. De verdeling over de aangesloten landen vindt volgens art. VI van het „Agreement” plaats in een verhouding, die door de Council bepaald wordt. Teneinde een indruk te geven van de vastgestelde verhoudingen geven wij hieronder een opstelling van de procentueele bijdragen van alle landen, die 1 % of meer bijdragen¹⁰⁾.

Australië	1 %	(Br.) Indië	4 %
België	1 %	Nederland	1,5 %
Brazilië	1,5 %	Polen	1 %
Canada	3 %	Unie v. Zuid-Afrika	1 %
China	5 %	U.S.S.R.	15 % (10 %)
Tsjecho-Slowakije ..	1 %	Ver. Koninkrijk ..	15 %
Frankrijk	4 %	Ver. Staten	40 %

Het tusschen haakjes geplaatste percentage geeft aan, dat de U.S.S.R., om redenen die ons onbekend zijn, haar bijdrage van 15 % in het eerste budget heeft teruggebracht tot 10 % in het tweede budget. De resterende 5 % bleven onverdeeld; eventueel nieuw toetredende regeringen kunnen daarmede bedacht worden. Te vermelden valt nog, dat IJsland het eerste land was, dat zijn administratiekosten in dollars betaalde.

Het toewijzingsstelsel.

Het zegel, tevens vignet, der U.N.R.R.A. wordt gevormd door de aardbol, omcirkeld door de voluit geschreven naam der Administratie en horizontaal doorsneden door de initialen. Dit vignet, hoe eenvoudig ook, is zeer sprekend, immers, in feite hebben we hier te maken met een wereldomvattende organisatie van een omvang, die imponerend genoemd kan worden.

Hoewel het wereldmarktmechanisme al lang aan ernstige gebreken laboureerde, eenerzijds voortgekomen uit inherente structuregebreken, doch anderzijds uit van buiten komende, grootendeels tot economisch nationalisme terug te voeren oorzaken, kon men vóór dezen oorlog toch nog steeds tot op zekere hoogte van een wereldmarkt spreken. D.w.z., er waren deelmarkten, waarop de prijzen elkaar over en weer beïnvloedden en er was een internationaal handelsapparaat, dat voor de interdependentie der prijzen en de nivelleering der behoeften der verschillende gebieden zorg droeg. Motor van dit alles was de particuliere ondernemer; de voornaamste technisch-economische hulpmiddelen waren de affaires op levering, de termijnmarkten en de arbitrage. In de U.N.R.R.A., uitdrukkelijk als tijdelijk bedoeld, zien we nu voor het eerst in de wereldgeschiedenis een grootsch opgezette poging om de aanpassing der wereldvoorraden aan de behoeften, en daarmee de nivelleering der behoeften van individueele gebieden door één centrale organisatie te doen geschieden.

De prijs is als richtsnoer van de goederenstroom dus ontroond; het menselijk inzicht is de vrije werking der economische wetmatigheid gaan vervangen. Dat de vrije prijsvorming haar functie voor de wereldverzorging onvoldoende vervuld heeft is in confesso, doch zal het menselijk inzicht niet falen? De taak, die hier tenslotte op de schouders van enkele lieden komt te rusten, is wel zeer omvangrijk en verantwoordelijk. Hoe schaarscher

¹⁰⁾ Wie alle bijdragen wil vergelijken, raadplege het jaarverslag van den Directeur-Generaal. De volgorde is de alphabetische in de Engelsche taal.

⁹⁾ Resolutie I sub II van de eerste zitting van de Council.

het artikel, hoe verantwoordelijker de taak. Vooral kleding, textiel, vetten en oliën „are desperately short”¹¹⁾. Aan een „economy of plenty” zijn wij voorloopig nog niet weer toe en de schaarschteeconomie stelt, ook voor de wereld als geheel gezien, haar eigen eischen van organisatie.

Dit alles komt voornamelijk neer op het vraagstuk, dat met het modewoord¹²⁾ der „prioriteiten” wordt aangegeven. Voor de leverende landen is het een vraagstuk van productiecapaciteit en beperking van eigen consumptie, voor de ontvangende landen van eigen productiemogelijkheden en het opstellen van voorkeurschalen voor de importen der verschillende artikelen. Ontvangt men grondstoffen en machines voor de eigen productie, dan wordt de werkloosheid tegengegaan maar de onmiddellijke consumptie beperkt; ontvangt men eindproducten, dan wordt de consumptie — voor zoover er althans koopkracht is — bevorderd, maar pleegt men met het schaarsche kapitaal een soort economische roofovername. En dit alles wordt nog gecompliceerd door de vraag, in hoeverre men op credit zal trachten te kopen. De U.N.R.R.A. kent in beginsel „betalende” en „niet-betalende” afnemers. De indeeling in één dezer beide categorieën geschiedt in eerste instantie door de afnemende staat zelve, waarna de uiteindelijke beslissing commissariaal geschiedt¹³⁾. De term „non-paying country” is echter in zooverre misleidend, dat het land natuurlijk wel degelijk zal moeten betalen. Het gecompliceerde vraagstuk doet zich zelfs voor, dat het in wezen op den duur alleen met goederen en diensten zal kunnen betalen en dat dus de leverende landen hun grenzen voor de importen der (thans) ontvangende landen zullen moeten openstellen. Voor het oogenblik heeft het echter noch buitenlandsch betaalmiddel, noch direct realiseerbare andere tegenprestaties en volstaat met de U.N.R.R.A. in haar boeken te crediteren in 's lands valuta. Heeft een land nog wel valuta-reserves, dan is de practijk deze gewörden, dat het een eigen inkoopcommissie naar de Ver. Staten zendt om bij de „Combined Boards” rechtstreeks in te kopen. Terwille van de evenredige verdeling raadplegen deze dan weer den Directeur-Generaal der U.N.R.R.A.

Op de hoogste U.N.R.R.A.-functionarissen rust dan de taak de „Combined Boards” te adviseeren omtrent de feitelijke verdeling der schaarsche goederen. Hier geschiedt dus de eigenlijke plaatsvervangende functie, die vroeger de wereldmarkten uitoefenden. Was het correctief op onjuiste toekomst-schattingen vroeger gelegen in de arbitrage der particuliere händelaren, thans heeft men zich „hertoewijzing in geval van dringender behoefte elders” voorbehouden. Een bevestiging van de „oude waarheid”, dat men wel de functionarissen, doch niet de essentieele functies kan uitschakelen. In wezen komt het neer op een systeem van commissariaal vastgestelde, voor verandering vatbare, verhoudingscijfers, aangevende per land en per goederencategorie de verhouding tusschen uitgebrachte vraag en beschikbaar aanbod, op grond waarvan naar nivellering der behoeften gestreefd wordt. Dat, *gegeven de schaarschte*, de zelf opgemaakte behoeftenschema's der aanvragende landen een wankelende basis voor toewijzing vormen, lijkt ons zeker. Men zou zich kunnen voorstellen, dat er — evenals bij de inschrijving op emissies van begeerde fondsen — gemajoreerd wordt bij de aanvragen. En men mist noode in de verschillende U.N.R.R.A.-publicaties een aanduiding, waaruit zou blijken, dat deze vraagstukken statistisch en vooral markt-analytisch verantwoord behandeld worden.

* *

In het algemeen gesproken bevindt de U.N.R.R.A. zich in een crisis. Het algeheele einde van de gevechtshande-

¹¹⁾ Charles P. Taft in „Department of State Bulletin” van 4 Maart 1945.

¹²⁾ Prof. Dr. J. Tinbergen in „E.-S.B.” van 12 September 1945.

¹³⁾ Toen het eerste jaarverslag van den Directeur-Generaal verscheen — het tweede is in Augustus jl. uitgebracht, doch nog niet te onzer beschikking gekomen — was de verklaring van „inability to pay” nog voor geen land afgegeven, wel aangevraagd.

lingen heeft enerzijds het vrijkomen van voor het leger bestemde voorraden en scheepsruimte ten gevolge, anderzijds echter — naast bevrijd Europa — een tweede goederenvacuüm, nl. in het Verre Oosten, effectief doen worden. De heer Lehman heeft in de jongste zitting van de Council, voor de eerste maal buiten N.Amerika, nl. te Londen gehouden, verklaard, dat het in Atlantic City toegezegde bedrag van 1% der nationale begrotingen ten eenenmale onvoldoende was. Er zal, voor 1946, opnieuw \$ 1,5 à 2 milliard noodig zijn, wil men honger en chaos in de bevrijde gebieden voorkomen. In de Ver. Staten is — blijkens de plotselinge opzegging van Lend and Lease — de algemeene stemming tegen het voortzetten van oorlogsinstellingen nu de oorlog voorbij is en „The Economist” vraagt zich dan ook af, of de „Combined Boards” nog lang zullen blijven bestaan. Op de overheersching der groote mogendheden in de U.N.R.R.A. is critiek geoeffend — Canada werd tegen het aanvankelijke verzet van de U.S.S.R. in, tot het Centrale Comité der U.N.R.R.A. toegelaten —, de accountants hebben de „onbevredigende” en „verwarde” boekhouding en administratie der U.N.R.R.A. gecritiseerd en zoo bleek uit alles ter laatstgehouden zitting, dat het U.N.R.R.A.-experiment niet zonder schaduwzijde is. Toch moet men o.i. hopen, dat het uiteindelijk zal slagen. Niet alleen, omdat de bevrijde gebieden het zonder deze internationale organisatie niet kunnen stellen, maar ook omdat een waardevolle reeks van ervaringen in het coördineeren van de wereldbehoefte en het wereldaanbod op deze wijze wordt opgedaan. Men behoeft voor de nadeelen van een dergelijke coördinatie — in het bijzonder gelegen in het te kort schieten van de schattingstechniek en in de mogelijkheid tot het uitbuiten ten eigen voordeele — niet blind te zijn om te hopen, dat zij de kans krijgt haar practische waarde te bewijzen. Het beeld, dat de wereldmarkten vóór dezen oorlog boden was allesbehalve geschikt om den indruk te vestigen, dat men aan het daarop heerschende mechanisme in vol vertrouwen de wederopbouw der wereldhuishouding in vrede tijdstijd zou kunnen toevertrouwen. Men zal ook hier naar de meest gunstige verhouding van vrijheid en gebondenheid moeten zoeken.

t. D.]

STAATSSCHULD, BUDGET EN REGERINGSPOLITIEK.

I.

In weinig tijd is er met betrekking tot de Nederlandsche staatsschuld veel wat onzeker was, veranderd in zekerheid. De oorlog, niet alleen met Duitschland, maar ook met Japan is ten einde en stijging der schuld uit dien hoofde — een uitermate onzekere factor — behoeft niet meer te worden verwacht. De hoogte der vordering van De Nederlandsche Bank op Duitschland is eveneens komen vast te staan. Zeker is nu ook dat de Regeering geen verschil zal maken tusschen oude en nieuwe schuld en dat zij alle schuld zal erkennen, zoowel in hoofdsom als rente. Dit zijn belangrijke punten.

Daarnaast blijven er andere, niet minder belangrijke, voorloopig onopgelost. Er is nog geen inzicht, hoeveel verder de schuld in de naaste toekomst zal stijgen als gevolg van de talloze vergoedingen (herstel- en andere schade), welke de Overheid in het oorlogsliquidatieproces nog zal hebben te betalen. Evenmin weet men, in hoeverre de staatsschuld vermindering zal ondergaan uit hoofde van de heffingen, die binnenkort kunnen worden verwacht of door realisatie van oorlogsbuit of geconfiscieerde vermogens. Ook is nu nog niet te zeggen, of het al dan niet tot annexatie van grondgebied komen zal en of de Staat de aldus verkregen grond aan haar onderdanen zal verkoopen of verpachten. Al deze punten zullen uiteraard de staatsschuld in hooge mate kunnen beïnvloeden. Het is dan ook nog niet bij benadeeling te zeggen, op welk

bedrag de staatsschuld zal blijken te staan, indien al deze factoren haar invloed hebben doen gelden.

Wat voor de staatsschuld geldt, geldt ook voor het budget. Voor het eerst sinds meer dan een eeuw vormt rente en aflossing op staatsschuld de grootste post op het Nederlandsche staatsbudget. Nu op het oogenblik deze post nog een onzekere grootheid is, wordt alleen reeds daarom het volkomen onmogelijk te schatten, hoe hoog, als de verhoudingen eenigszins gestabiliseerd zijn, in de komende jaren de staatsuitgaven zullen worden. Doch ook wat de andere uitgaven betreft, zijn schattingen in vele gevallen nog nauwelijks mogelijk, daar zoowel het toekomstige prijspeil als de omvang der uitgaven op het oogenblik nog niet kan worden overzien.

Heeft het, waar zooveel onzekerheid heerscht over de feiten, eigenlijk wel zin nu reeds te spreken over het doel dat de Regeering zich met betrekking tot budget en staatsschuld stellen moet? Wij gelooven van wel. Het lijkt immers, hoe ook de cijfers gaan uitvallen, wel uitermate waarschijnlijk, dat blijken zal, dat voorloopig de uitgaven door de inkomsten niet zullen worden gedekt. Men heeft, om dit te beseffen, zich maar even in te denken in de extra lasten, welke in vergelijking met voor den oorlog de Staat zal hebben te dragen, om in te zien, dat het wel zeer onwaarschijnlijk is, dat de toeneming van uitgaven in eersten aanleg door een verhooging van inkomsten zou worden opgevangen. De vraag, welke men daarom aanstonds aan de orde mag stellen is, welke gedragslijn met betrekking tot budget en staatsschuld moet worden gevolgd, indien deze veronderstelling inderdaad juist zou zijn.

Vermoedelijk heerscht er eenstemmigheid van gevoelen op het punt, dat van verdere belastingverhoging niet alleen geen sprake kan zijn, doch dat de belastingen zelfs vrij aanzienlijk zullen moeten worden verlaagd, teneinde zodoende bedrijfsleven en particulier initiatief tot nieuw leven te wekken.

Het eerste gevolg van een dergelijke belastingverlaging zal zijn een achteruitgang in de belastingopbrengst. Het is moeilijk te zeggen, hoe men zich in concreto de cijfers van onze voor het eerst weer openbare begroting — laten wij zeggen die voor 1946 — zal moeten voorstellen, doch Dr. Ridder heeft in het oriënteringsnummer van E.-S.B.¹⁾, om de gedachten te bepalen en zonder daarbij nog een bepaald jaar in gedachten te hebben, de volgende cijfers genoemd, die als uitgangspunt voor discussie ook ons aanvaardbaar lijken: belastingopbrengst f 1 milliard, uitgaven totaal f 2 milliard. Welke gedragslijn moet met deze cijfers voor oogen door de Regeering worden gevolgd? Ook Dr. Ridder heeft zich deze vraag gesteld en stelt het volgende als doelwit.

Eerste phase.

Uitgaven dwingen tot een zoodanig peil, dat het verschil tusschen uitgaven en inkomsten wordt teruggebracht tot een bedrag, dat de nationale besparingen van een jaar niet te boven gaat. Deze besparingen op f 600 miljoen stellende (10% van het geschatte nationale inkomen) zou zulks dus beteekenen, dat bij een belastingopbrengst van f 1 milliard, de uitgaven als eerste doelwit moeten worden teruggebracht tot f 1.600 miljoen. In deze phase zullen uiteraard alle besparingen nog noodig zijn voor belegging in staatsobligaties.

Tweede phase.

De uitgaven dwingen tot een peil, dat in principe overeenkomt met de inkomsten, met dien verstande, dat afwijkingen naar beneden of naar boven toe geoorloofd zijn, afhankelijk van de wenschelijk geachte conjunctuurpolitiek. Eerst in deze tweede phase komen gelden vrij voor nieuwe investeringen door het bedrijfsleven.

De gedachtengang, die aan het bovenstaande ten grondslag ligt, lijkt ons in principe juist. Wij gevoelen slechts de behoefte op enkele aspecten, die in het artikel van Dr. Ridder geen plaats konden vinden, nog iets dieper in te gaan.

II.

In de eerste plaats zou men zich kunnen afvragen, of de nationale besparingen in de eerstvolgende periode wel van veel beteekenis zullen zijn, en tevens of, als men de uitgaven zoodanig moet terugdwingen, dat zij uit belastingen plus nationale besparingen kunnen worden gedekt, dit in wezen niet beteekent, dat men ze tot het peil der belastingopbrengst moet terugdwingen. Zien wij het goed, dan zullen wij in den loop van het eerstvolgende half jaar zich een maatschappij zien ontwikkelen, die vermoedelijk werkgelegenheid biedt voor het grootste gedeelte der werkende bevolking, doch waarin niettemin de verdiensten van het bedrijfsleven gering zullen zijn. Vooral in de eerste phase zullen particulieren, bedrijven en Overheid actief bezig zijn aan herstel van wat vernield is, aan herorganisatie, voorzoover mogelijk aan vernieuwing van hetgeen is weggeroofd en dergelijke meer. Voor een groot deel beteekent dit, dat kosten zullen worden gemaakt door het bedrijfsleven, die eerst in een veel later stadium winsten zullen afwerpen, en die door de loopende baten in vele gevallen niet zullen worden gedekt. Dit zal niet algemeen zoo zijn. Een aantal bedrijven zullen de productie als van ouds kunnen hervatten; geleidelijk aan zal dit aantal groter worden, doch niettemin blijft het vermoedelijk karakteristiek voor deze eerste periode, dat er nog in sterke mate aan herstel wordt gewerkt. Export- en importmogelijkheden zullen daarbij vermoedelijk den eersten tijd nog gebrekkig zijn; volledige heroriëntatie noodzakelijk — het Duitsche achterland zal om een enkel voorbeeld te noemen, in verhouding tot vóór den oorlog, vermoedelijk aan beteekenis voor onzen handel sterk hebben ingeboet — deviezenmaatregelen zullen ongetwijfeld nog belemmerend werken. Bedenkt men dit alles, dan kan men over de vooruitzichten voor het bedrijfsleven, geheel afgezien van de komende rentabiliteitsverhoudingen (waarover hieronder) in den eersten tijd nog niet optimistisch zijn. De nationale besparingen, welke hiermede samenhangen, zullen dus vermoedelijk gering of zelfs negatief zijn.

Anders lijkt het op het eerste gezicht met de werkgelegenheid. Deze zal, als eenmaal de eerste periode van heroriëntering voorbij is, vermoedelijk vrij groot worden — er valt immers een enorm achterstand in te halen op vrijwel elk gebied — en het totaal verloonde bedrag zal dienovereenkomstig hoog zijn. Of echter in belangrijke mate op dit bedrag gespaard zal kunnen worden, zal vooral ook afhangen van het toekomstig peil van de kosten van levensonderhoud. Dit peil zal in vergelijking tot vóór den oorlog, zoolang het bedrijfsleven niet in sterke mate gerationaliseerd is, hooger komen te liggen dan de loonhoogte. Immers zou het anders zijn, en zou er bijv. om concreet te zijn, een loonpeil ontstaan van 150% van dat van vóór den oorlog en een peil van kosten van levensonderhoud (en een prijspeil) van bijv. 140%, dan zal de toch al door andere lasten sterk aangetaste rentabiliteit van het bedrijfsleven, zoolang niet door rationalisatie de prestatie per arbeider is verhoogd, (en hiervan kan, gezien de geestelijke gesteldheid van den arbeider en de sterk achteruitgegangene en in vele gevallen door roof gebrekkig geworden outillage van onze bedrijven slechts op den duur sprake zijn) geheel worden ondermijnd. Als de loonen echter de stijging van de kosten van levensonderhoud niet ten volle kunnen meemaken, dan zal de spaargelegenheid dienovereenkomstig geringer zijn. Gedwongen sparen kan worden overwogen, maar men bedenke, dat ook bij gedwongen sparen men den arbeider de beschikking moet laten over voldoende middelen voor althans een minimum

¹⁾ Dr. J. Ridder: „Budgetaire vraagstukken” in „E.-S.B.” van 18 Juli 1945.

levensonderhoud, en het is de vraag, of het loonpeil, behoudens uitzonderingen, veel boven dit minimum zal uitkomen.

Wij bedoelen met het bovenstaande duidelijk te maken, dat het zeer wel kan zijn, dat in de periode, dat men de eerste phase (in de gedachte van Dr. Ridder) zou willen laten ten uitvoer leggen, er geen concrete mogelijkheid is dit te doen, omdat juist in die periode de nationale besparingen slechts zeer gering zijn of misschien zelfs, uit een oogpunt van de volkshuishouding als geheel gesproken, wordt ingeteerd.

Nu zou men weliswaar bij het stellen van het doel kunnen uitgaan van een bedrag aan nationale besparingen zooals dat, gemiddeld genomen, in het verleden was of voor de toekomst zou kunnen worden aangenomen. Doch een dergelijk uitgangspunt lijkt ons als doelstelling te theoretisch. Wij zouden willen, dat de Regeering zich een concreter doel stelde, een plan, dat duidelijk in cijfers bracht, waar men naar toe wil, en in welke tijdsperiode. Een doelstelling als Dr. Ridder aangeeft, is van waarde omdat zij richting aangevend werkt, en niet berusten laat in een eenmaal bestaanden staat van zaken. Dat is een belangrijk punt, maar het is niet de hoofdzaak. De hoofdzaak is, dat het doel zoo dringend gesteld wordt, dat men er niet aan voorbij kan gaan. Want men bedenke dat de verleiding hiertoe enorm sterk zal zijn. Wat toch wordt vermoedelijk het geval? Wij beginnen (laten wij zeggen in 1946) met een hoog uitgavencijfer en een, wel in verhouding tot 1939 hoog, doch in verhouding tot bijv. 1943, vermoedelijk laag inkomstencijfer, (gevolg van de belastingverlagingen). Het zal zeer moeilijk zijn de uitgaven omlaag te brengen, zooals dit vrijwel altijd in alle landen en in alle tijden buitengewoon moeilijk en vaak onmogelijk bleek. Geleidelijk komt (althans dit moet men hopen en het lijkt ook wel aannemelijk) het economisch leven op gang; allerlei grondstoffen worden weer aangevoerd, allerlei bedrijven gaan weer produceeren, allerlei inkomsten gaan weer vloeien, en de belastingen, welke een weerspiegeling zijn van deze inkomsten, toonen een neiging tot stijgen. Met vertraging weliswaar, als steeds met belastingen het geval is, doch vermoedelijk met een minder groote vertraging dan vóór den oorlog het geval was, vanwege het moderne belastingstelsel dat met voorheffingen werkt en direct aan de bron belast. Terwijl het dus uitermate moeilijk zal blijken de uitgaven te besnoeien, zal men vermoedelijk de belastingopbrengst gaandeweg zien stijgen. En niet alleen dat: de Regeering zal er met al de kracht, die in haar is naar moeten streven de belastingen te laten stijgen. Door het wegnemen van handelsbelemmeringen en van te hinderlijke ordenende maatregelen, het beperken van lasten, en dergelijke meer zal zij moeten trachten het bedrijfsleven zoo veel mogelijk tot ontplooiing te brengen in de hoop zoodoende de belastingen nog ruimer te zien vloeien en de budgetaire mogelijkheden des te spoediger tot een oplossing te brengen. Terwijl de regeeringspolitiek gericht moet zijn op een zich ontplooiend bedrijfsleven en toenemende productie, een stijgende belastingopbrengst, zal de regeering *gelijktijdig* streng moeten vasthouden aan een terugdringen der uitgaven. Het is duidelijk, dat als men hier ook maar even toegeeft aan den drang der omstandigheden, er van dit laatste niets terecht komt. Tenzij men niet aan het gestelde doel voorbij kan gaan, kan het haast niet anders, of de drang om tot beperking der uitgaven te komen, zal des te meer verslappen naarmate dit proces langer duurt, en men zal zich weldra geheel wiegen, in de hoop, dat de begrooting van zelf wel, door verdergaande toeneming van de baten, sluitend wordt. Alleen als men zich van te voren met deze mogelijkheid van verslappen heeft vertrouwd gemaakt en vooral met het oog daarop het doel zeer dwingend gesteld, en het streven er op gericht heeft dit doel te verwezenlijken, zal men de kracht kunnen vinden hiertegen in te gaan.

III.

Er is echter in dit verband nog een ander punt, dat aandacht vraagt. Afgezien toch van het bezwaar, dat ieder, die zich hiervan rekenschap geeft tegen een anders gerichten gang van zaken moet hebben, is zij een gevaar, doordat zij geen rekening houdt met den conjunctuurteruggang, welke na een korter of langer tijdperk van groote activiteit toch welhaast zeker komen moet. Hiermede komen wij tot een punt, dat ook dr. Ridder in dit verband aanroert, nl. dat van de nieuwere inzichten.

Wij lazzen daarom met zoo groot genoegen het artikel van dr. Ridder, omdat hij, hoewel hij de nieuwere inzichten tot hun recht wil laten komen, zich toch niet van den rechten weg laat afbrengen. Niet in deze inzichten zelf, doch in de wijze waarop zij soms worden geïnterpreteerd, schuilt nl. een acuut gevaar.

Doordat de nieuwere inzichten in principe de opvatting aanvaarden, dat een begrooting over een bepaald jaar niet noodzakelijk sluitend behoeft te zijn, wordt hieraan soms al te gemakkelijk de gedachte verbonden, dat ook na den oorlog in een niet sluitende begrooting, eerder dan vroeger, mag worden berust. Het is echter bij eenig nadenken duidelijk, dat vermoedelijk juist dan deze rede-neering niet opgaat. De inzichten, waarvan hier sprake is, verdedigen de niet-sluitende begrooting in een periode van laag-conjunctuur, doch in het geheel niet als er van een normale of van een hoog-conjunctuur sprake is. In een periode van laag-conjunctuur is er inderdaad veel voor te zeggen, dat men door belastingverlaging, door versnelde aanbouw van werken en dergelijke meer, het economisch leven tracht te stimuleeren, in het volle bewustzijn, dat het budget een tekort oplevert en de staatsschuld stijgen zal. Men berust hierin dan te eerder, in zooverre er nog nationale besparingen zijn, die toch niet op zoo'n moment in het bedrijfsleven worden geïnvesteerd. De periode, die wij echter nu tegemoet gaan, kan niet als een periode van laag-conjunctuur worden gekenschetst. De vermoedelijk vrij sterke arbeidsbezetting en de, ondanks alle belemmeringen en het onvolkomen geoutilleerd zijn, waarschijnlijk geleidelijk toenemende productie, zijn hiermede in tegenspraak. Na verloop van tijd zal men, als alles verloopt zooals wij ons voorstellen, eerder moeten denken aan een hoog-conjunctuur, zij het dan misschien een hoog-conjunctuur op een — eenigszins euphemistisch uitgedrukt — laag niveau. In principe moet dus als deze stand van zaken verwezenlijkt wordt, de begrooting reeds sluiten. Ja, zij moet eigenlijk al zeer spoedig beginnen een overschot te laten. Wil men de gedachten, die op dit punt in wijden kring heerschen tot hun recht laten komen, dan moet men er voor zorgen, dat betrekkelijk spoedig nadat het economisch leven een zeker peil van ontwikkeling bereikt, het noodige wordt gedaan om gereed te zijn voor den vroeg of laat komenden teruggang in den conjunctuur. Dit wil o.a. zeggen, dat men er dan al vrij spoedig naar zal moeten streven, hetzij op de staatsschuld aanzienlijke bedragen af te lossen (zoodat in de volgende depressie de hoogte van de staatsuitgaven voor rentebetaling en aflossing op bestaande leeningen het toelaat opnieuw te leenen), hetzij een conjunctuur-reserve te vormen, waaruit bij achteruitgang in het bedrijfsleven, staatsinitiatief kan worden gefinancierd, en welke de mogelijkheid schept in de depressieperiode tot belastingverlaging over te gaan. Dit alles zou vooral zoo zijn, als tegen dien tijd het bedrijfsleven gaandeweg niet meer in zoo sterke mate aan beperkende bepalingen gebonden zou zijn en dus weer een mate van economische vrijheid is ontstaan, welke een aanmerkelijke ontplooiing van het bedrijfsleven mogelijk maakt.

Het is duidelijk, dat van dit alles niets terecht zou komen, als de Regeering niet reeds nu den grondslag legt, welke in het verder verloop van zaken een conjunctuurpolitiek mogelijk maakt; en een plan ontwerpt, dat ook al zal het in allerlei opzichten armslag moeten laten, toch

geen mogelijkheid openlaat te ontkomen aan de dringende noodzaak, de uitgaven van het rijk met de inkomsten in evenwicht te brengen, geruimen tijd vóór er kans is, dat de kentering intreedt. Het grootste gevaar, dat ons voorsnog bedreigt is, dat wij een volgende depressie ingaan met de erkenning, dat wij te laat zijn geweest en opnieuw onze kans hebben gemist. Wij hopen in dit opzicht vooral op duidelijke taal, wanneer straks de Regeering het driejarige opbouwplan door den minister-president in zijn radiotoespraak van 27 Juni jl. aangekondigd, aan de openbaarheid prijs geeft.

G. VERWEY.

HET BEHEER VAN DUITSCHE OCTROOIEN.

Tot het vermogen, toebehoorende aan een vijandelijken Staat of aan een vijandelijken onderdaan, dat krachtens art. 3 van het Besluit Vijandelijk Vermogen van rechtswege in eigendom op den Staat is overgegaan, behooren ook de bij benadering op 8.000 te schatten Duitse octrooien en ongeveer evenveel nog in behandeling zijnde octrooiaanvragen. Van de vele moeilijke en ingewikkelde kwesties, waartegenover het Beheersinstituut ongetwijfeld gesteld wordt, zal zeker het octrooi-beheer niet de eenvoudigste blijken. Een groote variëteit van octrooien is den Staat toegevallen; van op zich zelf staande octrooien, welke verleend zijn voor min of meer toevallige uitvindingen van enkelingen, tot groote octrooi-complexen, welke voortgekomen zijn uit de research laboratoria der groote industrieën, waarvan de voornaamste, de I. G. Farbenindustrie en Siemens, eenige honderdtallen aanvragen per jaar (vooral gedurende den oorlog) hier te lande indienden. De vraag is nu, hoe moeten deze octrooien beheerd worden, opdat de Staat, of beter nog het algemeen belang, het beste gediend is? Daartoe zullen wij na moeten gaan, wat een octrooi is en wat het economisch beteekent voor den uitvinder en in het algemeen voor den tak van industrie, waartoe de uitvinder behoort.

Het octrooi is een uitsluitend recht, waarbij alle nadruk valt op het woord uitsluitend. Het octrooi is niet een positieve waarde in dien zin, dat het iets toevoegt aan de goederen, waarover de maatschappij beschikt, of dat het de productiecapaciteit op eenigerlei wijze vergroot. Integendeel, zijn waarde is zuiver negatief. Doordat het een recht is om anderen uit te sluiten van de productie en den handel in bepaalde goederen, scheidt het voor den enkeling, die er de beschikking over heeft, de mogelijkheid zich een monopoliepositie te verwerven en zich zodoende op kosten van de maatschappij te verrijken.

De moderne uitvinder is een ingenieur, physicus of chemicus, die zich in niets, ook niet in bijzondere genialiteit, onderscheidt van zijn collega's, die zich niet met het doen van uitvindingen bezighouden. — Hiermede is natuurlijk allerminst gezegd, dat er geen geniale uitvinders zouden bestaan. — Hij werkt alleen of tezamen met anderen in een laboratorium of in een teekenkamer aan opdrachten, die hij van zijn directie ontvangen heeft en welke in het algemeen zullen bestaan in het ontwerpen van nieuwe werkmethoden of producten, in het construeeren van nieuwe machines of in het zoeken naar verbeteringen van een of ander, ten dienste van het bedrijf, waarin hij werkzaam is.

Op deze wijze ontstaan reeksen van octrooien, waarin men de ontwikkeling, die de techniek in een bepaald bedrijf doormaakt, kan aflezen. Zij vormen a.h.w. het geraamte van het productieproces, dat in dit bedrijf gevolgd wordt en dat voor het overige bepaald wordt door de in den loop der jaren gevormde bedrijfservaring en bedrijfsorganisatie. Maar hieruit volgt ook, dat deze octrooien op zichzelf genomen en zonder deze laatste, betrekkelijk waardeloos zullen zijn. Opgenomen in een bepaald productieproces verhinderen zij den concurrent, dit productieproces in zijn geheel over te nemen, maar de monopolie-

positie, welke zij verschaffen, strekt zich meestal niet uit over verschillende productieprocessen.

Naast de hier beschreven, wat men zou kunnen noemen groeps-octrooien, staan die, welke ook op zich zelf belangrijke economische beteekenis hebben.

Eenerzijds zijn dit octrooien, die op dezelfde wijze ontstaan zijn als de vorige, maar die technisch meer omvatten. Het zijn de zgn. pioniers-octrooien, resultaat van basisuitvindingen, welke aanleiding kunnen geven tot geheel nieuwe en verbeterde productiemethoden of tot vervaardiging van nieuwe, maatschappelijk waardevolle producten. Het bezit van een dergelijk octrooi kan een ruime monopoliepositie verschaffen.

Anderzijds zijn er nog octrooien, die eveneens op zichzelf staan, maar inderdaad veel meer het resultaat zijn van alleenstaande uitvinderswerkzaamheid. Hiertoe kunnen gerekend worden octrooien voor verschillende min of meer eenvoudige gebruiksvoorwerpen. De uitvinding daarvan vereischt veel meer een heldere en oorspronkelijke visie op de maatschappelijke behoeften en op de technische mogelijkheden, om die te bevredigen, dan een diepgaande technisch-wetenschappelijke scholing. In vele gevallen zullen dergelijke octrooien geen perspectieven tot verdere ontwikkeling van de techniek openen en na afloop van den wettelijken duur zal hun voorwerp gemeengoed worden voor de erbij geïnteresseerde fabrikanten.

Over deze heterogene massa van octrooien heeft nu de Staat de beschikking gekregen; getracht moet worden op de een of andere wijze een geschikte beheersvorm te vinden. Dat dit niet gemakkelijk is, zal uit het bovenstaande al wel gebleken zijn. Juridisch ligt de zaak tamelijk eenvoudig. De Staat is houder van een aantal, door hem zelf verleende, uitsluitende rechten. Zonder toestemming van den Staat mag niemand de octrooien toepassen, dus kan van ieder, die daarvoor toestemming verlangt, een licentie-vergoeding geheven worden of kunnen de octrooien afzonderlijk of in grooter verband aan eventuele reflectanten vervreemd worden. Een dergelijke wijze van beheer van het Duitse octrooi-bezit brengt onmiddellijk financiële baten voor den Staat op, maar het valt te betwijfelen of de aldus verkregen baten niet zeer zouden tegenvallen en het is wel zeker, dat op deze wijze niet het algemeen belang, en meer in het bijzonder niet het belang van de industrie, wordt gediend.

Octrooi-bescherming komt tenslotte neer op een financiering van de industriele ontwikkeling door de consumenten. Een dergelijke belasting van den consument is dus alleen verantwoord, wanneer daarvan een stimulering der techniek te verwachten is, of, m.a.w., wanneer de octrooihouder (c.q. de licentiehouder) zich toelgt op de voortdurende verbetering van zijn productieproces. Wat nu betreft de Duitse octrooien en daarvan in hoofdzaak bij die, welke hierboven de groeps-octrooien genoemd werden, heeft de Staat weliswaar de beschikking over het uitsluitend recht, maar hij beschikt slechts bij uitzondering over het productieproces, waarin de octrooien werden toegepast en vrijwel nimmer over het research-apparaat, waaruit zij zijn voortgekomen. De situatie is zoo, dat het research-werk vrijwel zonder uitzondering in Duitschland door Duitschers verricht werd. In vele gevallen werd en wordt het productieproces ook in Nederland (door licentiehouders) uitgeoefend, maar deze waren voor het op peil houden en de ontwikkeling daarvan grootendeels op de inlichtingen en service uit Duitschland aangewezen. De aard en de mate van afhankelijkheid hangt natuurlijk af van den aard der betreffende industrie. Het kwam daarbij ook vaak voor, dat de Duitse octrooihouders hun buitenlandsche licentiehouders doelbewust een stapje achterlieten om de leiding van het hoofdbedrijf vaster in handen te houden. Daarnaast kwam ook een vorm van exploitatie voor, waarbij de licentiehouders op voorgeschreven wijze slechts het eindstadium of een zuiver mechanisch

gedeelte van het productieproces in Nederland verrichtten, terwijl de wezenlijke handelingen, waartoe de bedrijfservaring en de beheersing van technische details vereischt was, in de bedrijven der octrooihouders in Duitsland geschieden.

De Staat heeft slechts de beschikking over de bedrijven der licentiehouders, wanneer deze in Duitse handen of in die van veroordeelde N.S.B.-ers of collaborateurs waren, maar in de meeste gevallen werden de licenties op Duitse octrooien uitgeoefend door Nederlandsche bedrijven, die hiermede ook thans nog voort zullen wenschen te gaan. Deze bedrijven zullen nu echter de service uit Duitsland moeten missen, zoodat het gevaar dreigt, dat, als zij zelf niet met kracht aan het ontwikkelingsproces gaan deelnemen, hun bedrijf zal stagneeren en achterop zal raken. Toch zal het beheer van Duitse octrooien, die hier in Nederland geëxploiteerd werden, de minst moeilijkheden opleveren. In de meeste gevallen zal de Staat de licentiecontracten wel kunnen bestendigen, zij het dan misschien op andere voorwaarden, of zullen de octrooien aan de licentiehouders in eigendom worden overgedragen. Wanneer de bedrijven der licentiehouders mede aan den Staat vervallen zijn, zal hij, zoo tenminste die bedrijven niet voor of door den Staat zelf geëxploiteerd worden, wel er toe overgaan de octrooien of licenties met het overige bedrijf aan daarvoor in aanmerking komende exploitanten te vervreemden. Anders ligt het echter, wanneer niet het vooruitzicht bestaat, dat de octrooien hier op voldoende wijze zullen worden geëxploiteerd en dat zij slechts als winstobject gebruikt zullen worden om anderen te verhinderen een productieproces uit te oefenen, zonder dat daartegenover een bedrijfsuitoefening in vollen omvang van den licentiehouders of toekomstigen octrooihouder komt te staan, die aan de maatschappij in haar geheel ten goede komt en daardoor de door de consumenten aan den octrooihouder te betalen cijns rechtvaardigt. In dat geval zal naar een anderen vorm van exploitatie gezocht moeten worden en zullen deze octrooien, als hier te lande niet geëxploiteerde octrooien, behandeld moeten worden.

Moelijker wordt het geval, wanneer de octrooien niet of slechts voor een onbeteekenend gedeelte in Nederland geëxploiteerd worden. De Staat beschikt dan over een aantal octrooien, die losgemaakt zijn, zoowel van het researchcentrum, waaruit zij zijn voortgekomen, als van het productieproces, waarin zij werden toegepast. Hij beschikt dus wel over de mogelijkheid om anderen de toepassing van het desbetreffende productieproces te verbieden, maar niet over de middelen om het productieproces in Nederland toe te passen of te doen toepassen. Welke weg moet nu gevolgd worden om de octrooien zooveel mogelijk in het nationaal belang te doen strekken? Dit hangt in de eerste plaats daarvan af, of het al dan niet in het algemeen belang geacht wordt, dat het desbetreffende productieproces hier in Nederland wordt toegepast.

Zoo niet, dan kunnen de octrooien ingetrokken worden, waarbij het aan het vrije spel der economische krachten wordt overgelaten, of het productieproces hier te lande toch zal worden toegepast, dan wel of in de behoeften van de Nederlandsche markt aan de geëxploiteerde goederen door import zal worden voorzien. De Staat zou ook de octrooien in stand kunnen houden om met behulp daarvan den import van geëxploiteerde goederen te reguleeren. Daartoe beschikt de Staat echter in het algemeen over eenvoudiger en meer doeltreffende middelen. Het heeft in dit geval geen zin en zou ook in strijd zijn met het algemeen belang de octrooien aan particulieren over te dragen, daar dit zou neerkomen, hetzij op het uitoefenen in monopoliepositie van een niet in het algemeen belang geachte industrie, hetzij op een regulatie van den import ten behoeve van een particulier. Beide gevallen zouden neerkomen op het betalen van een retributie door het publiek aan de octrooihouders, zonder dat tengevolge

daarvan een optreden ten algemeenen nutte door dezen verwacht mag worden.

Wanneer daarentegen het toepassen van een door octrooien beschermd productieproces in het algemeen belang geacht wordt, zal de regeering moeten trachten een tot nu toe in Duitsland uitgeoefend bedrijf naar Nederland te verplaatsen of althans een Nederlandsche afsplitsing van het Duitse bedrijf te vormen. Ter bereiking van dit doel is de instandhouding van de desbetreffende octrooien een zeer doeltreffend middel. Daardoor heeft de Staat het immers in handen het productieproces in een door hem daartoe geschikt geacht bedrijf te doen uitoefenen en kan anderzijds dit bedrijf zijn eerste ontwikkelingsstadium doormaken onder de bescherming van de door de octrooien verschafte monopoliepositie.

Aan welke eischen moet een bedrijf voldoen, wil het een Duitse productieproces met daarbij behorende octrooien op een zoodanige wijze exploiteeren, dat daarmee het algemeen belang gediend is? In de eerste plaats moet dit bedrijf in staat zijn het productieproces met al zijn finesses over te nemen. Wanneer het een proces van eenigen omvang is, dat min of meer belangrijke kapitaalinvesteering vereischt, zullen de bestaande bedrijven, zoodanig in staat, daartoe wellicht niet genegen zijn. Zij hebben hun eigen productieprocessen, die op de behoefte van de Nederlandsche- en eventueel ook op de exportmarkt zijn ingesteld en de tegenwoordige omstandigheden zullen meestal een hinderpaal blijken voor nieuwe kapitaalinvesteering. Men zal al blij genoeg zijn, wanneer men over voldoende middelen beschikt om het gewone productieproces op gang te houden of weer op gang te brengen. Bovendien zal in het algemeen, met het uit Duitsland overgenomen productieproces slechts voor de Nederlandsche markt gewerkt kunnen worden, daar dit proces in het buitenland door overeenkomstige octrooien beschermd zal zijn, die uiteraard niet aan den Nederlandschen Staat vervallen zijn. In de tweede plaats moet het bedrijf, dat de exploitatie ter hand wil nemen, de garantie bieden, dat het over voldoende technisch-wetenschappelijke outillage beschikt om het productieproces op peil te houden en verder te ontwikkelen. Voorkomen moet worden, dat het Nederlandsche bedrijf achter raakt bij de bedrijven in het buitenland, die daar de overeenkomstige Duitse octrooien exploiteeren.

Op het eerste gezicht lijkt het aan den Staat vervallen Duitse octrooibezit een waardevolle aanwinst; bij nadere beschouwing blijkt echter, dat het voor den Staat zelf betrekkelijk geringe financieele voordeelen zal opleveren en voor de maatschappij slechts dan vruchten zal afwerpen, wanneer de Staat het aanwendt tot het oprichten van nieuwe industrieën of industrietakken en tot het gelijktijdig stimuleeren van het technisch-wetenschappelijk onderzoek (researchwerk). Hier ligt weliswaar een groot terrein open; — men denke slechts aan de vele pharmaceutische, chemische en electrotechnische producten, alsmede aan auto's, schrijfmachines e.d., welke voor den oorlog uit Duitsland geïmporteerd werden —, maar onder de huidige omstandigheden beschikt het vrije bedrijfsleven nu eenmaal niet over voldoende middelen om de exploitatie zelfstandig ter hand te nemen. Er blijft dus slechts over, dat de Staat, of een door hem in het leven geroepen lichaam, hier de leiding neemt, of dat een aantal industrieën zich daartoe aaneensluiten. Deze leiding zou dan in eerste instantie hierin moeten bestaan, dat onderzocht wordt, hoe een bepaald door octrooien beschermd productieproces tot stand gekomen is, op welke technische en wetenschappelijke grondslagen het berust en langs welke wegen het verder ontwikkeld kan worden. In tweede instantie zal dan een bedrijf of een aantal bedrijven gezocht moeten worden, die het proces in zijn geheel of ieder voor een bepaald gedeelte kunnen uitvoeren. Tenslotte zal, mede ter besparing van kosten,

een centraal laboratorium of ontwerp-bureau moeten worden opgericht, dat de noodige onderzoeken doet, resp. ontwerpen maakt, voor de betrokken bedrijven. Ook wanneer men op deze wijze te werk gaat, zal vaak nog vrij veel kapitaal vereischt zijn. Zou men dit echter niet wenschen of kunnen investeren, dan moet men er rekening mede houden, dat de thans uit het Duitsch octrooibezit voortvloeiende kans tot industriele expansie, onherroepelijk verloren gaat. De levensduur van een octrooi is betrekkelijk kort, terwijl de ontwikkelingsgang van een productieproces niet ongestraft gedurende eenige jaren onderbroken kan worden. De buitenlanders — en wellicht ook de Duitschers zelf — die in hun land de afgebroken draden weer opgenomen hebben, zullen voor de door hen inmiddels gevonden verbeteringen in ons land octrooi verkrijgen en dusdoende de voor Nederlanders openstaande ontwikkelingsmogelijkheden voortdurend verkleinen. Zoo ergens, dan is hier spoed vereischt.

Tenslotte zijn er dan nog de alleenstaande octrooien. Voor de pioniersoctrooien, die groote ontwikkelingsmogelijkheden voor de industrie in zich bergen, geldt het zoo juist gezegde in nog versterkte mate. Alleen zullen voor de exploitatie van deze octrooien meer reflectanten opdagen dan voor die, welke een minder uitgebreide monopoliepositie verschaffen. Reden te meer voor den Staat goed toe te zien, aan wie deze octrooien ter exploitatie gegeven worden.

Minder moeilijkheden zullen de kleinere uitvindingen voor gebruiksvoorwerpen e.d. verschaffen. Deze octrooien kunnen min of meer beschouwd worden als een belooning voor het feit, dat de uitvinder in een behoefte van de consumenten voorzien heeft; men kan hier van de octrooihouder in het algemeen geen verdere ontwikkeling der techniek verwachten. Door de verbeurdverklaring der octrooien wordt den uitvinder zijn belooning ontnomen. Het zou dus het meeste voor de hand liggen de octrooien nu ook in te trekken en zoodoende de uitvinding ter beschikking van de industrie te stellen. Verkoop of licentieverleening aan den meest biedende zou beteekenen dat men het recht te geven aan het publiek een soort retributie op te leggen. Niettemin zou wellicht overwogen kunnen worden enkele dezer octrooien ter beschikking te stellen van door den oorlog bijzonder zwaar getroffen bedrijven, teneinde hen daardoor in staat te stellen een deel van het geleden verlies terug te verdienen.

Mr. Ir. C. J. DE HAAN.

BOEKBESPREKING.

Dr. G. E. Huffnagel. Op weg naar geleide economie. Ruime beschouwingen over het herstel van het Nederlandsche volksvermogen. Utrecht, 1945.

Bij de lezing van dit geschrift krijgt men het gevoel, op excursie te zijn. Zooals op de meeste excursies wordt men in vrij snel tempo rondgeleid; de deskundige gids geeft telkens een korte toelichting, die vaak vragen doet rijzen, maar voor deze gesteld zijn is men meestal al weer tot een volgend programmapunt genaderd. Dit wil niet zeggen, dat excursies veelal niet prettig en nuttig zijn. De onderhavige naar het gebied der geleide economie onder leiding van Dr. Huffnagel is dit zeker. Hij heeft zijn taak „ruim” opgevat en het pad opent uitzichten op allerlei vraagstukken, die met de geleide economie geen verband houden, zoals Hoofdstuk II, dat gewijd is aan het herstel van ons democratisch volksbestel, vernieuwing van het onderwijs en de vraag, waar de grens ligt tusschen vaderlander en collaborateur, waarbij, naar de schrijver terecht opmerkt, tæct in handelwijze en bescheidenheid in oordeel te betoonen zal zijn. Het eigenlijke doel van zijn beschouwingen blijft echter steeds in het zicht: langs den weg der feiten

bij het inzicht te belanden, dat er geleide economie moet zijn. Deze geleide economie is een werkmethode en mag niet gezien worden als politiek stelsel (p. 87). Zij vindt haar grondslagen in de maatschappelijke ontwikkeling (p. 41) en in de armoede, waarin wij door de bezetting zijn geraakt (p. 99). De argumenten/welke de schrijver aanvoert, hebben niet de pretentie nieuw te zijn. Wel worden zij in een smakelijken vorm opgedischt voor wie de lust mist, zich in een zuiver wetenschappelijke behandeling te verdiepen. Belangwekkend is hetgeen de schrijver opmerkt over de maatschappelijke zijde der belegging van de premiegelden door verzekeringsinstituten en de positie van het Beleggingsfront. Bij zijn beschouwingen over den toestand, waarin Nederland verkeert na vijf jaren bezetting doet hij zich als een voorstander van gebiedsuitbreiding kennen.

Deze korte aankondiging mag niet besloten worden zonder in het bijzonder de uitvoerige, levendig geschreven inleiding te hebben vermeld, waarin de schrijver de gebeurtenissen, die leidden tot 10 Mei 1940 en hetgeen daarna met ons land geschiedde, aan ons laat voorbijtrekken.

Het papier is nog schaarsch in Nederland; voor het geschrift van Dr. Huffnagel werd terecht een toewijzing verstrekt.

W.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De omzetten op de geldmarkt bleven beperkt, hoewel de geldsaneeringsmaatregelen aan den handel in geblokkeerd schatkistpapier betrekkelijk weinig moeilijkheden in den weg legden. Door den geringen handel vertoonde het beeld van de markt vrij groote wisselingen, daar enkele groote vragers of aanbieders een dikwijls overwegenden invloed konden uitoefenen. Tenslotte werd kort papier overwegend aangeboden en ontstond er een betrekkelijk groote vraag naar papier met langen looptijd. Driemaands papier werd aangeboden tegen 17/8 %, zesmaands papier tegen 1 1/16 %, en Julipapier tegen 2 %, zonder nochtans behoorlijke vraag te ontmoeten. Kort papier was weer iets lager genoteerd dan in de voorafgaande week.

De nieuwe weekstaat van De Nederlandsche Bank vertoont t.o.v. de voorafgaande alle kenmerken van de geldsaneering. Onderscheid wordt gemaakt tusschen nieuwe en oude bankbiljetten in omloop, welke laatste nog voor f 855 miljoen op de balans voorkomen. Onder deze post zijn vermoedelijk begrepen de biljetten, welke niet werden ingeleverd, maar eveneens het bankpapier, dat door de inleverkantoren nog niet aan De Nederlandsche Bank werd afgedragen, alsmede het nog in het buitenland aanwezige bankpapier. Op 8 October jl. was voor f 398 miljoen aan nieuwe bankbiljetten in het verkeer gebracht: het zou van belang zijn te weten, welke bedragen aan nieuwe muntbiljetten zijn uitgegeven, maar de publicatie van den stand van 's Rijks Kas is reeds geruimen tijd gestaakt.

Voorts vertoont de weekstaat een geblokkeerd creditsaldo van f 1.708 miljoen, terwijl de saldi van anderen f 247 miljoen bedragen.

Deze laatste vormen vermoedelijk de vrije saldi der rijkscomptabelen bij De Nederlandsche Bank, vermeerderd met de girale saldi van de enkele particuliere rekeninghouders (niet-banken) bij de Centrale Bank. De Schatkist breidde haar creditsaldo nog met bijna f 200 miljoen uit door de afgifte van schatkistpapier: de banken werd hierdoor de mogelijkheid geboden om ook over de nieuw gestorte en geblokkeerde bedragen rente te vergoeden. Naar verluidt zal de Agent de afgifte van schatkistpapier binnenkort staken, hetgeen, gezien het zeer hoge creditsaldo van het Rijk alleszins begrijpelijk zou zijn.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 8 October 1945.

Activa.			
Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	{ Hfdbank. f — Bijbank „ — Agentsch. „ 101.000	f	101.000
Papier op het buitenland	f 4.430.806.330		
Correspondenten i. h. buitenl.	„ 56.334.241		
Buitenl. betaalmiddelen (excl. pasmunt)	„ 14.471.165		
			4.501.611.736
Beleeningen incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 125.718.325) Bijbank „ 1.811.664) Agentsch. „ 6.677.204		
	f 134.207.193		
Op effecten enz.	f 134.161.814)		
Op goederen en ceelen	„ 45.378		
			134.207.194)
Voorschotten aan het Rijk			—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 712.789.754		
Zilveren munt, enz.	„ 423.900		
			713.213.654
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond's	„ 72.821.889		
Gebouwen en meubelen der Bank	„ 3.000.000		
Diverse rekeningen	„ 55.162.487		
			f 5.480.117.960
Passiva.			
Kapitaal	f 20.000.000		
Reservefond's	„ 13.871.297		
Bijzondere reserve (winst herwaardeering goudvoorraad per 2 Juli 1945)	„ 209.277.096		
Andere bijzondere reserves	„ 74.414.834		
Pensioenfond's	„ 14.738.737		
Oude bankbiljetten in omloop	„ 855.221.785		
Nieuwe bankbiljetten in omloop	„ 397.754.370		
Bankassigatiën in omloop	„ 4.910		
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f 1.685.611.605		
's Rijks Schatkist: spec. rek.	„ 1.105.281.500		
Geblokkeerde rek.-crt. saldo's	„ 1.707.792.837		
Andere saldo's	„ 246.760.766		
			3.745.446.708
Diverse rekeningen	„ 149.388.223		
			f 5.480.117.960
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht	f —		
Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	„ 44.800.525		

AANTEKENINGEN.

BERICHT VAN DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN FABRIEKEN VOOR ZUID-HOLLAND TE ROTTERDAM.

In aansluiting op reeds eerder gepubliceerde berichten over den Regeeringsvliegdiens, kan worden medegedeeld, dat dit moet worden gezien als een maatregel van de Regeering, welke ten doel heeft om, ten behoeve van de noodvoorziening van Nederland, tegemoet te komen aan de bezwaren, welke voortvloeien uit het ontbreken van een snelle verbinding tusschen het bestuurscentrum en de overige deelen des lands.

Daartoe is een drietal verbindingen van Schiphol uit ontworpen, voor de verdere gegevens waarvan naar de dienstregeling wordt verwezen.

Uiteraard komen in de eerste plaats de regeeringspersonen en ambtenaren in aanmerking voor dit luchtvervoer. In bepaalde gevallen zal het mogelijk kunnen zijn, bijv. aan directeuren van groote fabrieken, welke voor de voedsel- en brandstoffenvoorziening, c.q. wederopbouw en transport van belang zijn, een plaats toe te wijzen, indien zij een Minister of hoofden van diensten van Departementen en dergelijke moeten bezoeken.

Aanvragen voor passage, met omschrijving van het reisdoel, waaruit de urgentie van het reizen per vliegtuig blijkt, dienen schriftelijk te worden ingediend en wel voor reizen, aanvangende op:

Vliegveld Schiphol:

Den Haag, Rijksluchtvaartdienst p/a Kantoor K.L.M., Hofweg 9; Amsterdam, Gemeentebestuur van Amsterdam, p/a Passagekantoor K.L.M., Leidscheplein.

Vliegveld Eindhoven:

Eindhoven, Gemeentehuis, Stratumshedijk 64.

Vliegveld Maastricht:

Maastricht, Provinciale Griffie, Bouillonstraat.

Vliegveld Twente:

Enschede, Gemeentebestuur van Enschede, p/a Kantoor A.N.W.B., v. Loenshof.

Vliegveld Leeuwarden:

Leeuwarden, Provinciale Griffie, Tweebakmarkt 52.

Vliegveld Eelde:

Groningen, Provinciale Griffie, Martinikerkhof.

Bij de aanvraag voor de heenreis moet de aanvraag voor een eventuele terugreis tegelijkertijd en te zelfder plaatse worden ingediend. Vermelding van telefoonnummer, waaronder de aanvrager te bereiken is, is steeds noodzakelijk.

De aanvragen moeten bij bovenvermelde adressen zijn binnengekomen, voor vluchten op:

Maandag:	uiterlijk op	Donderdag	d.a.v.	10 uur v.m.
Dinsdag:	„ „	Vrijdag	„	10 „ „
Woensdag:	„ „	Zaterdag	„	10 „ „
Donderdag:	„ „	Maandag	„	10 „ „
Vrijdag:	„ „	Dinsdag	„	10 „ „
Zaterdag:	„ „	Woensdag	„	10 „ „

In verband met de gebrekkige communicatie zullen *uitsluitend degenen, voor wie passage is gereserveerd*, hiervan bericht ontvangen en wel tenminste 24 uur vóór den reisdatum.

Aan bovenvermelde adressen worden, door of namens de Commissarissen der Koningin, de ingekomen aanvragen onderworpen aan een onderzoek naar de noodzakelijkheid en de urgentie van de voorgenomen reis.

In de hierna aangegeven volgorde wordt voorrang verleend aan hen, die moeten reizen.

1e. Ingeval van aparte noodzaak, in verband met reeds opgetreden of spoedig te verwachten calamiteit, waarbij het lands-, provinciaal-, gemeentelijk- of waterschapsbelang is betrokken. (ook als de aanvraagtermijn niet in acht genomen is);

2e. In verband met vooraf afgesproken audiëntiën bij Ministers, voorzover niet over persoonlijke belangen handelende;

3e. In verband, met vooraf afgesproken bezoeken aan hoofden, directeuren of voorzitters van Departementsafdeelingen, min of meer zelfstandige diensten van Departementen, resp. Raden en Rijksbureaux, voorzover niet over persoonlijke belangen handelende, bijv. Hoofd der Afdeling Vervoerwezen van het Departement van Verkeer en Energie, Directeur-Generaal van den Rijksluchtvaartdienst, Voorzitter van den Ministerraad, Directeur van het Rijksbureau voor Aardolieproducten en aan de Directeuren van groote fabrieken, van belang voor de voedsel- en brandstoffenvoorziening, c.q. voor wederopbouw en transport.

Nadere inlichtingen kunnen bij den *Handelsvoorlichtingsdienst van de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam* worden verkregen.

ADVIESBUREAU **SLUITER**

VOOR ADMINISTRATIE EN BEDRIJFSORGANISATIE

... kan U goede diensten bewijzen bij den opbouw van de administratieve organisatie van Uw bedrijf.
Singel 194 Amsterdam (C) Tel. 45912

HERSTEL EN VERNIEUWING
**NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.**
Uw RAADSMAN en BANKIER

rijnlandsche betonbouw maatschappij n.v.

spoorsingel 64 - delft - telef. 1846

TABAK

VAN NELLE

KOFFIE
THEE

ROTTERDAM

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

De Aanvullende Brandpolis -
van
De „Assumij” van 1896 N.O.
’s-Gravenhage

gispen

meubelen en gisolampen:

culemborg
amsterdam
rotterdam

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

DE ARNHEM

BOVENBERGSTRAAT 7
ARNHEM

N.V. Louis Dobbemann

Rotterdam

KOFFIE

THEE

Juist nu bieden de Watson machines, behorende tot het Hollerith-systeem, U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze dié administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is. Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen.

Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeem) te leveren.

„WATSON” Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.
Frederikeplein 34, Amsterdam-C — Tel. nrs: 33406, 33656, 31856

VAN DIJK & Co.

EENDRACHTSWEG 11 — ROTTERDAM

Makelaars en Commissionairs in Effecten
Effecten - Coupons - Vermogensbeheer

Telefoon 20845 — 21889 — 40631
Beurs Nis 6 — Telefoon 24178 — 24378

Huygen & Wessel c.v.

VERWARMING VENTILATIE LUCHTBEHANDELING

Amersfoort - Amsterdam
Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden